

Het jaar xxxx verslagen

Onderzoek jaarverslaggeving 1995 tot en met 2001

Verschenen als NIVRA-geschriften 66 tot en met 72

Onder redactie met wisselende samenstelling met als vaste kern

J.A.G.M. Koevoets (1995 tot en met 2000)

R.G.A. Vergoossen (1995 tot en met 2001)

Voorts hebben zeer veel auteurs bijdragen in deze serie geleverd.

Uitgever: NIVRA, Amsterdam in samenwerking met Kluwer, Deventer.

Jan Klaassen

Het initiatief tot deze serie, die verslag doet van een jaarlijks empirisch onderzoek, lijkt te liggen bij de Commissie Jaarverslaggeving van het NIVRA, maar dat neemt niet weg dat het feitelijk een voortzetting is van de vroegere jaarverslagonderzoeken van deze NIVRA-commissie in samenwerking met een groep academische auteurs die een serie onderzoeken onder de titel 'Jaar in Jaar uit' publiceerde, waarin diepgaander dan in de NIVRA-serie op de conceptuele kant van de verslaggevingspraktijk werd ingegaan. Ook zijn gegevens, verzameld door deelnemers aan het project 'Kwaliteit van de externe financiële verslaggeving in Nederland', gebruikt voor een aantal artikelen. In het voorwoord wordt aangegeven dat het doel van het jaarverslagenonderzoek is om met betrekking tot een aantal onderwerpen met actualiteitswaarde te rapporteren over de behandeling ervan in de jaarverslaggeving. Het gaat er daarbij om best practices te tonen en mogelijke verbeteringen aan te geven. Door de Commissie Jaarverslaggeving werd de verwachting uitgesproken dat deze publicaties een bijdrage leveren tot verbetering van de jaarverslaggeving.

Daartoe worden jaarlijks de jaarverslagen van een aantal van de grotere voornamelijk ter beurse genoteerde ondernemingen onderzocht op per jaar verschillende onderwerpen. Niet ieder jaar zijn dezelfde ondernemingen onderzocht. Vaak zijn in verband

met de deelonderwerpen die op een speciale bedrijfstak betrekking hebben extra jaarrekeningen in het onderzoek betrokken. De onderzoekers treden op als auteur van een hoofdstuk over het door hen onderzochte deelonderwerp. De rapporten bevatten dus geen compleet overzicht van de jaarverslaggeving van de onderzochte ondernemingen over een verslagjaar. Evenmin kan men met deze onderzoeken in de hand uitspraken doen over de kwaliteit of het gebrek daaraan van individuele jaarverslagen. Men moet het gebruiksnuut van deze serie dus vooral zoeken in de richting van naslagwerk over de stand van zaken op het gebied van de verslaggeving bij ter beurse genoteerde ondernemingen ten aanzien van de onderzochte onderwerpen.

Voor accountants en controllers kunnen daar plezier aan beleven, als ze wat meer diepgaand willen nadenken over verbeteringsmogelijkheden van de verslaggeving over een bepaald onderwerp. Ook als globale informatie voor studenten zijn de onderzoeken bijzonder aardig.

De inhoud van de hoofdstukken heeft wel een min of meer vast stramien, namelijk: na een inleiding schetsen de auteurs gewoonlijk de regelgeving die in verband met dat onderwerp van belang wordt geacht. Vaak gebruiken auteurs als referentiekader voor goede verslaggeving over een onderwerp de desbetreffende RJ richtlijn of de IAS dan wel US of UK GAAP. Daarna volgen de bevindingen van het empirisch onderzoek. De empirische onderzoeken verschillen nogal in de mate van diepgang. Omdat uitsluitend gebruik is gemaakt van informatie vermeld in de jaarrekening, kan er over controversiële zaken waarover niets in de jaarrekening is vermeld, ook niets worden geconcludeerd. Bij leasing kan bijvoorbeeld geen beoordeling plaatsvinden van de gehanteerde criteria voor het onderscheid tussen operationele leasing en

Prof. Dr. J. Klaassen is decaan van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de Vrije Universiteit en hoogleraar Financial Accounting. Hij is lid van de Jury voor de Henri Sijthoff Prijs voor het beste jaarverslag van Het Financieel Dagblad. Ook is hij adviseur van het Ministerie van Justitie voor wetgeving inzake financiële verslaggeving en plaatsvervangend Raad in de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam.

financiële leasing, omdat de rapporterende ondernemingen deze criteria niet in de jaarrekening vermelden. De meeste hoofdstukken eindigen met een conclusie over de stand van zaken. Ten slotte worden gewoonlijk voorbeelden getoond van ondernemingen die naar de mening van de auteurs 'best practice' verslag over het desbetreffende onderwerp hebben gedaan. Als voorbeeld vermelden we de conclusies van Langendijk en Smittenberg over de verwerking van pensioenregelingen in de jaarrekening (Hoofdstuk 4 van *Het jaar 2001 verslagen*).

Zij gaan uit van de vereisten van IAS 19 Retirement Benefits als benchmark voor een goed inzicht. Zij constateren dat vergeleken met een onderzoek van Brink in de editie 1996 meer informatie wordt verstrekt waarbij blijkt dat meer ondernemingen uitgebreide toelichtingen verstrekken dan vroeger, mede omdat een groter deel van de onderzochte ondernemingen een buitenlandse beursnotering heeft, hetgeen verdergaande informatieverplichtingen meebrengt. Ook worden enkele best practice ondernemingen door de auteurs uitverkoren waarvan met een voorbeeld wordt aangegeven hoe deze rapporteren. In dit geval betreft het toelichtingen uit de jaarrekening van Philips en ING.

De in de onderzoekverslagen behandelde onderwerpen zijn gekozen op basis van hun actualiteitswaarde. In hoofdlijnen zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest. Voornamelijk betrekkinghebbend op het directieverslag:

- maatschappelijk verantwoord ondernemen, 2001;
- directieverslag opzet en structuur, 2000;
- toekomstgerichte gegevens, 1998;
- de euro en millenniumwisseling, 1997;
- corporate governance en jaarverslaggeving, 1996;
- informatie over risico's en onzekerheden, 1995.

Diverse balans- en resultaatbepalingsonderwerpen.

Een opsomming daarvan zou te ver gaan. De meeste standaardposten van de balans komen wel aan de orde, de meeste overigens eenmaal en andere tweemaal over deze zevenjaarsperiode. Men denke aan immateriële vaste activa (1996 en 2001), goodwill (1999 en 2001), voorraden en onderhanden werk, et cetera.

Speciale onderwerpen die vooral in de toelichting aan de orde komen zijn ook over de volle breedte wel aanwezig. Bijvoorbeeld: opties, winst per aandeel, et cetera.

De verslaggeving van ondernemingen uit specifieke bedrijfstakken:

- verzekeringsmaatschappijen, 1995 en 1999;

- beleggingsinstellingen, 1996;
- pensioenfondsen, 1997;
- automatiseringsbedrijven, 1998;
- commerciële stichtingen en verenigingen, 1999;
- nieuwe economie ondernemingen, 2000.

Het geheel overziende kan worden geconcludeerd dat het NIVRA met deze reeks een nuttige activiteit heeft verricht die het idealiter voor anderen overbodig maakt om zelf een reeks jaarverslagen te raadplegen om een globaal beeld van de verslaggevingspraktijk over een bepaald onderwerp te krijgen. In dat licht is het jammer dat het aantal jaarlijks aan de orde gestelde onderwerpen zo beperkt is en dat verschillende onderwerpen niet met een zekere regelmaat (bijvoorbeeld een frequentie van eens per drie jaar) terugkeren. Daardoor is de kans groot dat men ten aanzien van een bepaald onderwerp alleen een beeld van de situatie van een aantal jaren geleden aantreft. Gezien de snelle ontwikkeling van de financiële verslaggeving is er alle reden om te vermoeden dat dit soort onderzoekgegevens na enkele jaren verouderd zijn.

Het lijkt mij dat de reeks over enkele jaren aan het natuurlijk eindpunt van zijn levenscyclus komt als in 2005 door de invoering van IFRS veel meer disclosure verplicht zal zijn en er behalve de accountant ook een toezichthouder meekijkt of ondernemingen zich wel aan de voorschriften houden. Het is te verwachten dat de hoeveelheid vrijwillig verstrekte informatie drastisch zal afnemen als de hoeveelheid verplicht te verstrekken informatie drastisch toeneemt. Dit soort onderzoeken is vooral interessant als de verslaggevingspraktijk van ondernemingen nogal verschillend wordt ingevuld. Maar, wie weet blijft er toch voldoende verscheidenheid in de verslaggeving om op dit vlak interessant materiaal te blijven leveren voor de doelgroepen. Overigens zou men mogen verwachten dat de toezichthouder op de financiële verslaggeving van ter beurze genoteerde ondernemingen (de AFM) wel een globaal overzicht zal willen houden van nieuwe ontwikkelingen. Een soortgelijk periodiek onderzoek zou daarbij dienstbaar kunnen zijn, zij het dat dan gezien het toezichtskader wel een wat diepgaander onderzoek zou moeten plaatsvinden. Het zou geen kwaad kunnen als in de toekomst de uitkomsten van dergelijke onderzoeken zouden worden gepubliceerd. ■